

בתוך סבך הניסוחים: דיין וגלילי

נוסח זה בא לערפל את ההיענות הפשוטה להצעה, שהועלתה לראשונה עליידי נאצר. בכל התשובה אין שום התייחסות לצד הערבי, שום הודאה או הכעת תקווה שחלה תפנית חיובית בעמדת מצריים. הכל מושגה לארצות-הברית בלבד.

הסכמה לנסיגה כללית

פי כל הסימנים, אין איש בחו"ל מתייחס ברצינות לנוסחות הממוכמות של השר גלילי וחבריו.

עוד לפני שחודת-הניסוח הממשלתית ניגשה לעבר את הניסוח הסופי, הודיע הנשיא ניקסון שישראל קיבלה את הצעת רוג'רס. גונאר יארינג אף לניירורק, וארתאנט פתח בתהליך הביצוע.

הכל התייחסו לניסוח כעניין פנימי-ישראלי, כהתחכמות שנועדה לבצר את עמדת ממשלת ישראל כלפי יריביה הפנימיים, בדומה להתחכמויות המקבילות של עבד-אל-נאצר, שנועדו לאותה מטרה.

העיקר היה שישראל קיבלה בפירוש ורשמית את שלושת עיקרי תוכנית רוג'רס. השאר היה בגדר קישוט.

מבחינה זו זדק בהחלט מנחם בגין (ראה הנוון), שזילול בקישוטים הטכסיים. הוא הבין כי ההסכמה העקרונית היא הקובעת, ובמצב המדיני הקיים שוב אי אפשר יהיה להיסוג ממנה.

ההגיון הפשוט אומר כך: אילו סברו ניקסון ו/או יארינג כי הניסוח הממוכמת מבטל למעשה את ההסכמה, היו מחזירים את ההודעה לממשלת ישראל ותובעים את תיקונה. אם לא עשו כן, משמע שהם מתייחסים להתחלטה כאל הסכמה בלתי-מבויתת.

משום כך היתה מסקנתו של בגין נכונה. ואילו חבריו, שרצו לדבוק בכסאות, נאחו בהתחכמויות של גלילי ושות' כבעונג-הצלה, כדי לשמור על מקומם בממשלה.

מעל לכל ההתחכמויות בלטה השבוע העובדה הפשוטה: החלטת הממשלה פירושה הסכמה רשמית לנסיגה משטחים מוחזקים.

גבולות הנסיגה ייקבעו, למעשה, עליידי המעצמות הגדולות. מכיוון שהמעצמה היודותית היחידה — ארצות-הברית — תובעת (המשך בעמוד 35)

הוא ידע שאין לו תחליף, ואין תחליף לשליחותו. אבל הוא סירב לחוש את שליחותו, אלא אם כן יחתייבו בפניו שני הצדדים שהפעם יפעלו לביצוע החלטת מועצת הביטחון הלכה מעשה.

הכיבוש המכונה „טומת יארינג" הוא בדיוק זה: התחייבות של שני הצדדים לפעול לביצוע החלטת מועצת-הביטחון. דהיינו: הסכמה מצרית לנסיגה צודק ובר-קיימא" הכולל, הכרה בריבונות ובשלמות" כל מדינת ישראל, כולל "ישראל" — והסכמה ישראלית להסכים ל„נסיגה משטחים מוחזקים", „גבול מוכר ובטוח".

אין הגבל בין תוכנית רוג'רס 2 ובין „טומת יארינג". השוני הוא בכך שהמסמך השני, חתום בידי ממשלת-ישראל, יספר „יארינג עצמו" — ובכך חדלה הבטחת-הנסיגה להיות עניין בין יר ב ושושגנטוב, והיפך לעניין בין ירושלים והאוי"ם, מועצת-הביטחון וארבעת הגדולים בה — ידבר זה ברה-הנעצות.

התשו ראשונה של ישראל

ידיד כשהועלתה תוכנית רוג'רס 2, החליטה ממשלת ישראל לדחותה מכל וכל. גרמו לכך שתי סיבות האחת טאקסית והשניה מהותית.

הסיבה הטאקסית נוגעת להפסקת-האש. מומחי-הביטחון טענו כי הפסקת-האש תיתן למצריים ולסובייטים הזדמנות להזיז בשקט את כיליהם ומטוסייהם אל התעלה, כך שעם התחדש הקרבות תהיה להם עליונות אחרית.

על סמך זה החליטה הממשלה להסגיד להפסקת-האש. היתה זאת ההרגעה קצרת-רוח מאין כמוה. אין מדינה בעולם היכולה להתנגד רשמית להפסקת-האש, מבלי להביא על עצמה זעם כלל-עולמי.

כל ברודעת מבין כי אין הגבל אצתי בין הפסקת-האש זמנית או נצחית. את ההפסקה הזמנית אפשר להאריך בכל סוף אם שני הצדדים רוצים בכך. את ההפסקה הנצחית אפשר להפיר בכל רגע, אם צד אחד רוצה בכך.

אילו נהגה ממשלת ישראל בתבונה, היתה מסכימה מייד עקרונית להפסקת-האש, תוך העמדת תנאים לגבי הפיקוח על שמירת הסטטוס-קוו הצבאי. אולם בלהט הרגשות, ובערפל הסיסמאות האופף את הממשלה, לא היה איש מוכן לשמוע לעצה זו.

סיבה מהותית יותר לדחיית הצעת רוג'רס נגעה לביצוע החלטת מועצת הביטחון.

ההחלטה מדברת בפירוש על „נסיגת" כוחות ישראל משטחים מוחזקים" לגבולות מוכרים ובטוחים". בהקדמה שלא היא קובעת שאין להסכים לסיפוח שטחים כלשהם „כתוצאה מכיבוש".

לדעת הסובייטים והערבים פירוש הדבר הוא נסיגה מכל השטחים המוחזקים. לדעת האמריקאים והבריטים, פירוש הדבר נסיגה לגבול חדש, שיהיה שונה „באופן בלתי מהותי" מן הגבול הקודם. השינויים צריכים לנבוע מסיבות ממשיות — כגון צרכי ביטחון — אך לא מ„כוח הכיבוש".

אפילו תוכנית-מפ"ם דורשת סיפוחים הרבה יותר גדולים מזה. לפי דרישת גח"ל, החליטה הממשלה זה מכבר שלא לדבר בשום פנים על „נסיגה".

ממילא את יכלה לקבל בשום פנים התחייבות לבצע את החלטת מועצת-הביטחון. בדיון הקדחתני שנערך בצמרת עם קבלת תוכנית רוג'רס ב', היתה הסכמה כללית שיש לדחותה. אך הדיועות נחלקות לגבי צורת התגובה.

מחנה אחד, בראשות אבא אבן, תבע שלא להשיב כלל. תמך בדיעה זו יצחק רבין, שהביע את הדיעה שהערבים ישיבו בשלילה, ובכך יחסכו לישראל את הצורך לשלול.

המחנה השני, בראשות גולדה ודיין, תבע להשיב מייד בשלילה, כדי שלא יהיה ספק לגבי עמדת ממשלת-ישראל. דיעה זו נתקבלה, וגולדה השיבה בשלילה לניכסון.

(לאחר-מכן פתחו אויבי רבין בהתקפת-מחץ עליו, וטענו שרימה את הממשלה — או שרומה על-ידי גיוף סיסקרי — כשהבטיח שהערבים ידחו את הצעה. יתכן שהאמריקאים הדליפו לממשלת ישראל ביודעין מידע כוזב בעניין זה, כדי לדחוף אותה להסכים.)

תשובת ישראל השבוע

האמריקאים התעלמו, למעשה, מתשובת ישראל. תחת זאת נכנסו למשא-ומתן אינטנסיבי עם הרוסים והמצרים. הביקור הממושך של עבד-אל-נאצר במוסקבה הוקדש כולו לבירור העמדה האמריקאית. בסופה הסכימו לה קאהיר ומוסקבה.

ברגע שנתקלה ההסכמה המצרית, התחילו האמריקאים להפעיל את הלחץ הקיצוני ביותר על ישראל. האולטימטום לא הותיר לממשלת-ישראל כל ברירה אלא להסכים.

האולטימטום היחידה היתה עימות צבאי עם הסובייטים, בתוספת אמבולאנו אמריקאי מועשי על נשק.

על כך אמר משה דיין, בשחה מצומצמת, שמי שמוכן לכך מקומו בבית-חולים לחולי-רוח. תחת להגיד, לא, החליט הרוב בממשלה להגיד, כן, אבל...'

כך התחיל מישיבת תלמודי של ניסוחים, בניצוחו של ישראל גלילי. מטרתו היתה כפולה: למנוע קרע בממשלה, ולאפשר לחבל בעתיד בשליחות יארינג, לפני שיתקבלי תנאי-שלום שהם למורת רוחה של הממשלה.

ההחלטה שנתקבלה בממשלה, ברוב של 17 נגד 6, היא מלאכת מחשבת של סתירות והתחכמויות, כשכימעט כל הציפסוק סותר את הציפסוק השני.

יש בה היענות לכל שלוש הדרישות האמריקאיות: הפסקת-האש עם מצריים, מינוי נציג לקיום שיחות עם יארינג, וניסוח שליחות יארינג על החלטת מועצת הביטחון. אולם לכל היענות כזאת, צורך נוסף המבטל, למעשה, את תוכנו.

ההחלטה פותחת במילים: „לאחר עיון בפניות נשיא ארצות-הברית..." בכך נאמר כי אין זו היענות לדרישות ארתאנט או יארינג, אלא של ניקסון. כן משתמע מכך כי ההחלטה כולה מותנית בקיום הבטחות ניקסון לגבי אספקת נשק והטבות כספיות, ותמיכה אמריקאית בישראל נגד הסירוש הסובייטי של החלטת האוי"ם.

לאחר מכן נאמר: „...ומתוך דבקות בקוויהיסוד של מדיניות הממשלה והודעותיה המוסמכות..."

כלומר: ההסכמה כפופה לכל מה שאמרה איפעם הממשלה. זהו אבסורד גמור, כי הממשלה אמרה הרבה דברים שונים — החל בהודעת לוי אשכול כי הירדן יהיה „גבול הביטחון של ישראל" וכלה בהחלטה להקים קרייה יהודית בחברון.

בהמשך: „מחליטה הממשלה... למנות בכוא השעה נציג לשיחות, ללא תנאים מוקדמים, במיסגרת החלטת מועצת-הביטחון מפ"ם 242..."

וזהו סתירה מוחלטת. החלטת מועצת-הביטחון היא כל-כולה רשימה של „תנאים מוקדמים". למעשה היא קובעת את כל התנאים של „שלום צודק ובר-קיימא" — נסיגה משטחים, מעבר בסואץ וטיראן, הכרה הדדית, הפסקת הלוחמה, פתרון בעיית הפלסטיים, וכו'.

הנוסח „במיסגרת" החלטת מועצת-הביטחון, במקום „לבצע את" ההחלטה, גם הוא נועד להתחכמות.

על הפסקת-האש נאמר שישראל מוכנה להיענות „להצעת ארצות-הברית בדבר הפסקת-האש לשלושה חודשים לפחות."